

Eigennamen en hun definiëte lidwoorden

Een contrastieve studie

Studentnummer	Sarah Verschuren 5530520
Studie Deelgebied	Universiteit Utrecht Nederlandse taal en cultuur (voltijd) Taalkunde
Cursuscode	Bachelorscriptie NE3VD11017 ECTS: 7,5 Januari 2017
Begeleider Tweede corrector	prof. dr. Norbert Corver dr. M. van Koppen

Aantal woorden: 6798

Abstract

Het grammatisch gedrag van eigennamen is niet constant. De verschillende subklassen van eigennamen lijken individueel restricties te leggen op het wel/niet voorkomen van een definitief lidwoord. Zo hebben riviernamen in het Nederlands een definitief lidwoord nodig ('de Rijn', 'de Maas'), maar landnamen niet ('Frankrijk', 'Engeland'). Deze restricties zijn echter niet voor elke taal hetzelfde: waar Nederlandse landnamen geen lidwoord krijgen, is deze in het Frans verplicht ('la France', 'l'Allemagne'). Zelfs binnen een subklasse kunnen uitzonderingen voorkomen. Zo krijgen landen in het Duits doorgaans geen lidwoord, maar onder andere Turkije ('die Türkei') en Zwitserland ('die Schweiz'), wel. Talen blijken dus, zowel crosslinguïstisch als intern, variatie te vertonen. In dit eindwerkstuk maak ik een crosslinguïstische vergelijking tussen verschillende subklassen van eigennamen. In deze contrastieve analyse behandel ik het Nederlands, Duits, Frans en Italiaans. Er lijkt voor subklassen in deze talen een standaard te bestaan: of ze komen voor met, of ze komen voor zonder definitief lidwoord. Individuele uitzonderingen lijken tot nog toe verklaard te kunnen worden. Hiernaast doe ik een casus-studie naar Nederlandse riviernamen. Hoe wordt het definitief lidwoord van kale riviernamen als 'de Rijn' en 'de Maas' geselecteerd? Waarom komen zij nooit voor met het definitief lidwoord *het*? Er zou sprake kunnen zijn van een non-overte soortnaam, hier de soortnaam *rivier*, die het definitief lidwoord *de* selecteert. Dit zou betekenen dat de volledige noun phrase eigenlijk 'de rivier Maas' betreft. Deze theorie blijkt echter geen stand te houden. Ik vind een verklaring voor het definitief lidwoord *de* bij riviernamen in de geschiedenis en etymologie.

Inhoud

1. Introductie	4
2. Theoretisch kader	5
2.1 De semantiek.....	5
2.1.1 Eigennamen.....	5
2.1.2 Het definitief lidwoord.....	6
2.1.3 Het definitief lidwoord bij eigennamen.....	6
2.2 De syntaxis.....	7
2.2.1 Constructies.....	7
2.2.2 Longobardi: N→D verplaatsing.....	8
2.2.3 Matushansky: M-merger.....	10
3 Onderzoeksvraag en hypothesen	12
3.1 Onderzoeksvraag.....	12
3.2 Hypothesen.....	13
4 Analyseonderzoek	13
4.1 Contrastieve analyse.....	14
4.1.1 Subklassen in contrast.....	14
4.1.2 Generalisaties.....	14
4.2 Casus-studie: Nederlandse riviernamen.....	19
4.2.1 Kayne: Silent nouns.....	19
4.2.2 Duitse riviernamen.....	20
4.2.3 Chomsky: fixed determiners.....	20
4.2.4 Oorsprong riviernamen.....	21
5 Discussie	21
5.1 Discussie.....	21
5.2 Vervolgonderzoek.....	22
6. Conclusie	23
Literatuur	23
Bijlage 1.....	25

1. Introductie

Eigennamen en hun definitieve lidwoorden vormen geen onbekend onderzoeksterrein. Over zowel de semantiek als syntactische representatie van eigennamen bestaan (aannemelijke) theorieën. Het probleem waar menig onderzoeker op stuit is echter het volgende: talen blijken wat betreft het wel/niet voorkomen van definitieve lidwoorden bij eigennamen, zowel crosslinguïstisch als intern, veel variatie te vertonen. Het grammaticale gedrag blijkt zogezegd niet constant. Namen van landen, bijvoorbeeld, krijgen in het Nederlands geen lidwoord. In het Frans is het definitieve lidwoord juist verplicht aanwezig.

- 1) Italië, Spanje, Denemarken, Rusland
- 2) l'Italie, l'Espagne, le Danemark, la Russie

Waar landnamen zonder kunnen, dragen Nederlandse riviernamen altijd een definitief lidwoord bij zich: 'de Rijn', 'de Maas', 'de Waal'. We hebben te maken met verschillende subklassen van eigennamen die individueel restricties lijken te leggen op de aanwezigheid van het definitief lidwoord. Deze restricties komen crosslinguïstisch niet overeen. Hoe komt het dat wij naar 'Denemarken' verwijzen, en Fransen naar 'le Danemark'? Er wordt tenslotte verwezen naar dezelfde entiteit: het land Denemarken. Het lijkt erop dat het wel/niet voorkomen van het definitief lidwoord bij eigennamen hier geen betekenisverschil omvat. Het gebruik van het definitief lidwoord bij Nederlandse persoonsnamen, echter, lijkt wel te resulteren in een semantisch verschil.

- 3) Jan komt ook op de barbecue
- 4) Ik heb de Jan (waar je het over had) gezien

In 3) wordt verwezen naar een specifieke entiteit: 'Jan'. In 4) lijkt naar 'Jan' verwezen te worden, zijnde lid van een grotere groep 'Jannen': "Niet die Jan, maar de Jan waar jij het over had".

Zelfs binnen bepaalde subklassen, komen individuele uitzonderingen voor. Zo komen namen van landen in het Duits doorgaans zonder definitief lidwoord voor, maar is het lidwoord bij onder andere 'die Schweiz' (Zwitserland) en 'die Türkei' (Turkije) verplicht.

- 5) Belgien, Schweden, Österreich, Marokko, *die Schweiz, die Türkei*

Een laatste punt van aandacht: de aanwezigheid van het lidwoord lijkt bij een gemodificeerde eigenaam in meerdere talen verplicht te zijn.

- 6) Ik heb *(de/die) mooie Jan vandaag gezien
- 7) Ik ben op vakantie geweest naar *(het) mooie Denemarken
- 8) *(Die) kluge Anna kommt heute abend zu Besuch

Duits

In dit eindwerkstuk zal ik het crosslinguïstisch, grammatisch gedrag van verschillende subklassen van eigennamen analyseren. In hoofdstuk 2, het theoretisch kader, wordt een korte samenvatting gegeven van theorieën omtrent de semantiek en syntaxis van eigennamen. In hoofdstuk 3 wordt de onderzoeksvraag geformuleerd. Hierbij worden enkele hypothesen opgesteld. Hoofdstuk 4 omvat de contrastieve analyse en de casus-studie. In de analyse worden het Nederlands, Duits, Frans en Italiaans behandeld. De interne casus-studie is gericht op Nederlandse waternamen. Deze subklasse van eigennamen lijkt verplicht met een definitief lidwoord voor te moeten komen: ‘het IJsselmeer’, ‘de Noordzee’, ‘de Rijn’. Hierbij heeft laatstgenoemde de aandacht getrokken. Waarom betreft het definitief lidwoord voor riviernamen altijd het lidwoord *de*, en nooit *het*? Bij de eigennamen ‘het IJsselmeer’ en ‘de Noordzee’ lijken de lidwoorden te worden bepaald door de zelfstandige naamwoorden die zij bevatten, respectievelijk ‘het meer’ en ‘de zee’. Bij de riviernaam ‘de Rijn’ is dit niet het geval. De vraag rijst hoe de keuze van het lidwoord in eigennamen bij kale eigennamen, zonder zelfstandig naamwoord, tot stand komt. Deze vraag moet aan de hand van de casus-studie beantwoord worden. Hierna zullen in hoofdstuk 5 enkele discussiepunten worden behandeld, waarna suggesties voor vervolgonderzoek worden gedaan. Hoofdstuk 6 vormt tot slot de conclusie.

2. Theoretisch kader

In het theoretisch kader zullen ten eerste de termen ‘eigenaam’ en ‘definitief lidwoord’ verhelderd worden. Er worden samenvattingen gegeven van theorieën omtrent de semantiek en syntaxis van eigennamen. Uit de bespreking van het onderzoek van Longobardi (1991, 1994, 1996) en Matushansky (2006) zal duidelijk worden dat de focus tot nog toe vooral heeft gelegen op de verschillen tussen talen. Er is nog niet eerder een uitputtende, contrastieve analyse gedaan, waarbij meerdere talen overzichtelijk naast elkaar gelegd worden. Een dergelijke analyse zou nieuwe inzichten op kunnen leveren.

2.1 De semantiek

2.1.1 Eigennamen

Om iets te kunnen zeggen over de syntactische variatie van eigennamen en lidwoorden, zal eerst duidelijk moeten worden wat eigennamen precies zijn. Van Langendonck’s (2007: 87) definitie van eigennamen luidt:

“A proper name is a noun that denotes a unique entity at the level of established linguistic convention to make it psychosocially salient within a given basic level category [pragmatic]. The meaning of the name, if any, does not (or not any longer) determine its denotation [semantic]. An important formal reflex of this pragmatic-semantic characterization of proper names is their ability to appear in such close appositional constructions, as *the poet Burns*, *Fido the dog*, *the River Thames*, or *the City of London* [syntactic].”

Volgens Broekhuis en Keizer (2012: 709) verwijzen eigennamen naar unieke entiteiten. Zo wordt met de persoonsnaam ‘Marie’ in “Ik geef een cadeau aan Marie”, duidelijk verwezen naar één specifiek persoon: er valt niet te discussiëren over verschillende referenten. Niet alleen persoonsnamen, maar ook namen van onder andere landen, rivieren en bedrijven, vallen binnen de categorie ‘eigennamen’.

Eigennamen kunnen doorgaans geïdentificeerd worden middels hun context (Broekhuis 2012: 709). Dit wil zeggen: wanneer iemand het heeft over ‘Marie’, kan zij hoogstwaarschijnlijk uit de context als referent worden opgemaakt. Misschien is deze persoon eerder ter sprake gekomen, of neemt ze deel aan het gesprek. Er wordt vanuit gegaan dat de luisteraar weet naar welke specifieke entiteit, genaamd ‘Marie’, verwezen wordt.

2.1.2 Het definitief lidwoord

De definitieve lidwoorden *de* en *het* onderscheiden zich van het indefinitief lidwoord *een*, onder andere door hun bepaaldheid. Verder onderscheid is hier niet van belang (voor details, zie Geerts et al. 1984: 114). Voor nu is het belangrijk om te zien dat naamwoorden die voorkomen met een definitief lidwoord, verwijzen naar identificeerbare entiteiten (Geerts et al. 1984: 114). Voor onbepaalde constituenten, naamwoorden met een indefinitief lidwoord, geldt dit niet. Een naamwoord voorafgaand door het indefinitief lidwoord *een* is niet identificeerbaar.

9) Ik pakte *een boek* uit de kast

10) Ik pakte *het boek* uit de kast

De entiteit ‘een boek’ in 9) is onbepaald: het is onduidelijk om welk boek het gaat. In 10) zien we dat de entiteit ‘het boek’ maar één referent kan hebben. Identificatie van deze referent kan hier tot stand komen middels de (discourse-)context en/of situatie. De context omvat hier het taalaanbod dat voorafgaat aan de verwijzing, datgene wat geïdentificeerd moet worden. De situatie omvat alle niet-talige factoren, die aan identificatie kunnen bijdragen, bijvoorbeeld de omgeving en wereldkennis (Geerts et al. 1984: 14).

In talen als het Duits en Frans zijn de definitieve lidwoorden verder gespecificeerd: *der* en *le* zijn mannelijk, *die* en *la* vrouwelijk. Ook in het Italiaans wordt dit onderscheid gemaakt: *il* of *lo* bij mannelijke naamwoorden, *la* voor vrouwelijke (van Leeuwen 2006: 8). Binnen het Nederlands is het onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke lidwoorden verloren gegaan. Het lidwoord *de* modificeertzijdige naamwoorden, waar *het* gebruikt wordt bij onzijdige naamwoorden.

2.1.3 Het definitief lidwoord bij eigennamen

Het voorkomen van een definitief lidwoord bij eigennamen lijkt onnodig. Het definitief lidwoord duidt aan dat de hierop volgende entiteit uniek geïdentificeerd kan worden. Eigennamen lijken echter eigenhandig naar een unieke entiteit te verwijzen. Het samen voorkomen van een definitief lidwoord en een eigennaam zou dus overbodig zijn (Broekhuis & Keizer, 2012: 709). Het is duidelijk dat er, zowel

in het Nederlands als in andere talen, constructies bestaan waarin zij wel samengaan. Zo krijgen namen van landen in het Nederlands geen lidwoord, maar in het Frans wel.

11) Italië, Spanje, Denemarken, Rusland

12) l'Italie, l'Espagne, le Danemark, la Russie Frans

Het gebruik van het definitief lidwoord bij landnamen zou dubbelop zijn. Opvallend hiernaast is dat in beide talen wordt verwezen naar dezelfde, specifieke entiteit. Dit lijkt erop te wijzen dat het wel/niet gebruiken van het lidwoord, in deze subklassen, geen betekenisverschil omvat. Het gebruik van het definitief lidwoord bij persoonsnamen, echter, resulteert wel in een betekenisverschil.

13) Jan komt ook op de barbecue

14) De/die Jan (uit mijn klas) komt ook op de barbecue

In 13) wordt verwezen naar een specifieke entiteit: 'Jan'. In 14) lijkt naar 'Jan' verwezen te worden, zijnde lid van een grotere groep 'Jannen': "Niet die Jan, maar de Jan uit mijn klas".

Het definitief lidwoord komt in het Nederlands, en in andere talen (Duits, Engels, Frans) voor bij meervoudige eigennamen (Matushansky 2006, 295-295). Meervoudige eigennamen, zoals 'the Clintons', kunnen volgens Geerts et al. (1984: 37) worden gezien als een soort-/verzamelnaam. Er wordt in dit geval niet één specifieke entiteit aangeduid, maar eenieder die de familienaam 'Clinton' draagt. De eigennaam verandert zogezeegd, wanneer meervoudig, in een soortnaam.

De vraag rijst waarom het voorkomen van een definitief lidwoord in sommige talen, bij sommige subklassen van eigennamen, wel aanwezig is.

2.2 De syntaxis

Er zijn verschillende theorieën opgesteld waarin de syntaxis van eigennamen behandeld wordt. Omdat bepaalde eigennaam-constructies in sommige talen acceptabel zijn, maar in andere talen niet, komt bij het opstellen van een theorie omtrent de syntaxis van deze constructies veel kijken. Ik zal een aantal constructies belichten, waarna ik van twee theorieën een samenvatting geef. Longobardi (1991, 1994, 1996) is hierbij vooral gericht op de syntaxis, waar Matushansky (2006) een morfo-syntactische analyse geeft.

2.2.1 Constructies

Eigennaam-constructies zijn tot nu toe moeilijk te categoriseren. In het Nederlands is het definitief lidwoord afwezig bij namen van landen en personen, maar aanwezig bij onder andere namen van wateren, gebergten en bossen.

15) *Marie heeft Jan een cadeau gegeven*

- 16) *Jan* is naar *België* geweest
- 17) *Jan* heeft *de Mount Everest* beklommen
- 18) *Jan* heeft in *het Zwarte Woud* gewandeld

Zelfs binnen Nederlandse subklassen blijkt het grammaticaal gedrag van eigennamen soms af te wijken: onder andere namen van streken komen op niet-systematische wijze zonder lidwoord voor (Geerts et al., 1984: 121).

- 19) de Veluwe, de Provence, Lapland, Andalusië

In onder andere het Italiaans en het Duits kan een definitief lidwoord aan een persoonsnaam voorafgaan. Dit betreft echter spreektaal. Ook in het Nederlands lijkt dit mogelijk.

- 20) Ich bin *der Martin*. Und wer ist das? Duits
Ik ben Martin. En wie is dat?
- 21) *Il Gianni* mi ha telefonato Italiaans
Gianni heeft me gebeld
- 22) Ik zag de(/die) Jan vandaag lopen

Voordat wordt overgegaan op de contrastieve analyse, worden twee theorieën omtrent de syntaxis van eigennamen belicht.

2.2.2 Longobardi: N→D verplaatsing

Longobardi (1991, 1994, 1996) concentreert zich op de syntaxis van eigennamen. Volgens hem bekleden eigennamen, binnen de syntactische structuur, niet dezelfde positie als zelfstandige naamwoorden zonder lidwoord (*bare nouns*). Wanneer een naamwoord met een leeg lidwoord voorkomt, moet deze lege D-positie namelijk aan bepaalde voorwaarden voldoen, wat niet het geval is als het kale naamwoord een eigennaam betreft.

Wanneer een D-positie het subject introduceert moet deze syntactisch gerepresenteerd worden, en kan zij niet leeg zijn. Lege lidwoorden moeten aan drie condities voldoen, mogen zij op de S-structuur voorkomen (Longobardi 1994: 617-618).

- (i) They are restricted to plural or mass head nouns like several other determiners
- (ii) They are subject to a lexical government requirement like other empty heads
- (iii) They receive an indefinite interpretation, corresponding to an existential quantifier unspecified for number and taking the narrowest possible scope (default existential)

27) I love sweet France

Longobardi verklaart dit als volgt met zijn theorie. In 26b) is de D-positie leeg: er is geen overt lidwoord aanwezig. Longobardi verklaart de ongrammaticaliteit van de zin door te stellen dat de eigennaam, 'Francia', niet naar deze D-positie verplaatst is. Wanneer 'Francia' naar voren verplaatst wordt en de D-positie vult, zoals in 26c) lijkt te gebeuren, wordt de zin grammaticaal. Hoewel de eigennaam volgens Longobardi in het Italiaans naar D verplaatst, lijkt hier in het Engels geen sprake van te zijn. Zin 27) is grammaticaal, terwijl de positie van het naamwoord, 'France', erop wijst dat er geen $N \rightarrow D$ verplaatsing heeft plaatsgevonden.

Longobardi (1991, 1994) lost deze crosslinguïstische variatie op door te stellen dat $N \rightarrow D$ verplaatsing in talen waarin dit niet zichtbaar is, zoals het Engels, niet op de S-structuur plaatsvindt. De verplaatsing zou pas plaatsvinden op de Logical Form (LF), en hierdoor niet zichtbaar zijn. Hierbij draagt hij de theorie van *parameter D-strength* aan: een lexicaal lege D-positie zou in Romaanse talen sterk zijn, met als gevolg dat de D-positie naamwoorden hoorbaar aantrekt. In bepaalde Germaanse talen echter, zou een lexicaal lege D zwak zijn. Verplaatsing vindt in deze talen pas plaats op LF, en is dus niet hoorbaar.

$N \rightarrow D$ verplaatsing zou niet het enige type verplaatsing zijn waarbij het moment van verplaatsen crosslinguïstisch verschilt. Zo worden Wh-elementen in onder andere het Nederlands en Engels hoorbaar naar voren verplaatst, maar is dit in het Chinees niet zo: hier lijkt de verplaatsing pas op LF te worden gerealiseerd. Zo lijkt het of het Wh-element in het Chinees niet van positie verandert, oftewel *in-situ* blijft, maar zou dit wel degelijk het geval zijn (Cheng 2009).

Longobardi stelt tot slot dat het definitief lidwoord, wanneer wel aanwezig, een expletief lidwoord is (Longobardi 1994: 651). Het lidwoord zou slechts dienen als opvulling voor de lege syntactische positie, zonder iets toe te voegen aan de betekenis van de eigennaam. Er zou dus geen sprake zijn van een semantisch verschil tussen eigennamen met, en eigennamen zonder definitief lidwoord.

Zijn theorie lijkt tot nog toe aannemelijk, maar is slechts gericht op de syntaxis van eigennamen. De focus ligt hierbij vooral op persoonsnamen. Er wordt een syntactische verklaring voor het voorkomen van eigennamen zonder lidwoord. Er worden echter geen verklaringen gegeven voor het wel/niet voorkomen van het lidwoord per subklasse, laat staan de individuele uitzonderingen. Ook gaat hij niet in op de verplichte aanwezigheid van het lidwoord bij gemodificeerde eigennamen. Matushansky (2006) draagt hier een theorie voor aan.

2.2.3 Matushansky: M-merger

Matushansky (2006) geeft een morfosyntactische analyse van het voorkomen van het definitief lidwoord bij eigennamen. In een morfosyntactische analyse wordt, zoals de term al doet vermoeden, naast de syntactische eigenschappen, gekeken naar eigenschappen op woordniveau. Hiermee

onderscheidt ze zich van Longobardi, die zich tot nog toe heeft geconcentreerd op een analyse van syntactische aard. Een morfosyntactische analyse lijkt op zijn plaats, aangezien we te maken hebben met variatie per subklasse, en zelfs individuele uitzonderingen tegenkomen.

Matushansky geeft diverse argumenten voor het feit dat eigennamen in argumentpositie moeten worden gezien als definiete beschrijvingen (voor details, zie Matushansky 2006: 285-290).

Eigennamen kunnen volgens haar worden gezien als *bare nouns*, en om deze reden zou de syntaxis en semantiek van eigennamen niet af moeten wijken van die van doorsnee definiete beschrijvingen. Deze theorie wordt door verschillende onderzoekers ondersteund (Stvan 1998, Carlson & Sussman 2005).

De syntaxis van eigennamen blijkt in iedere constructie vergelijkbaar met die van zelfstandige naamwoorden, behalve in combinatie met het definitief lidwoord. De voorbeelden zijn afkomstig van Matushansky (2006: 290).

- 28) a. There are *relatively few Alfreds* in Princeton
b. *Some Alfreds* are crazy; some are sane
- 29) a. There are *two Aristotles*
b. *Which Aristotle* do you mean?
c. I meant *that Aristotle*
d. *The Aristotle* standing over there?
e. No, *the other Aristotle*
- 30) a. There's *a Mr. Smith* to see you, sir
b. *This Rover of yours* has overturned the garbage again!

Het lijkt haar, gezien het grammatisch gedrag binnen deze constructies, niet terecht om eigennamen anders te behandelen dan zelfstandige naamwoorden. Ze gedragen zich volgens haar hetzelfde, alleen de afwezigheid van het definitief lidwoord hoeft verklaard te worden. Matushansky richt zich op de gevallen waarbij het weglaten van het lidwoord onmogelijk is. Deze gevallen zijn in drie categorieën te verdelen (2006: 290):

1. Als de eigennaam restrictief gemodificeerd is
2. Als de eigennaam tot een specifieke lexicale klasse behoort (bijv.: namen van schepen of bergen hebben een lidwoord nodig in het Engels)
3. Als de eigennaam geïnflecteerd is (met bijv. een meervoudsaffix)

Hierbij geeft ze aan dat er individuele uitzonderingen voorkomen binnen specifieke lexicale klassen.

Een restrictief gemodificeerde eigennaam zou in het Engels, Frans, Hebreeuws en Nederlands, niet kunnen voorkomen zonder definitief lidwoord. Dit lijkt een crosslinguïstisch fenomeen te zijn (Matushansky 2006: 292-293).

- 31) a. *(De/die) mooie Jan was er gister ook
 b. Ik ben naar *(het) mooie Frankrijk geweest
- 32) a. Je l'ai vu *(la) belle Anna Frans
 Ik heb de mooie Anna gezien

Het gedrag van gemodificeerde eigennamen laat zien dat de interne syntaxis van de DP die een eigenaam bevat, een rol speelt in zijn mogelijkheid het definitief lidwoord weg te laten. Het droppen van het definitief lidwoord lijkt geblokkeerd te worden.

Matushansky (2006, 296-300) stelt dat dit het gevolg is van m-merger. M-merger betreft een morfologische operatie, waarbij twee syntactische hoofden in een configuratie samen één syntactisch hoofd vormen. Bij eigennamen zouden de D- en N-positie dus verenigen, waardoor het oorspronkelijke lidwoord een affix wordt. Dit affix kan vervolgens een null-affix worden, wat het voorkomen van eigennamen zonder lidwoord zou verklaren. M-merger kan echter alleen plaatsvinden tussen twee syntactische hoofden, die samen een lokale relatie hebben. Er mag zeggezegd geen element tussen deze hoofden in staan. Indien dit wel het geval is, kunnen de hoofden niet samengevoegd worden. Het is voor dit eindwerkstuk niet relevant om in te gaan op details van deze operatie (voor details, zie Matushansky 2006). Het moet duidelijk zijn dat m-merger een aannemelijke verklaring geeft voor het crosslinguïstisch verplicht voorkomen van een definitief lidwoord bij restrictief gemodificeerde eigennamen: een fenomeen waar Longobardi (1991, 1994, 1996) geen verklaring voor gaf. Bij restrictief gemodificeerde eigennamen wordt m-merger geblokkeerd: het adjectief staat tussen het lidwoord, de D-positie, en het naamwoord, de N-positie, in.

3 Onderzoeksvraag en hypotheses

Hoewel de syntaxis van eigennamen op diverse manieren vormgegeven kan worden, biedt de crosslinguïstische variatie op woordniveau voor mij het meest interessante onderzoeksgebied. Matushansky geeft aan dat er lexicale subklassen van eigennamen zouden bestaan, maar ook dat hier uitzonderingen binnen te vinden zijn. Hoe komen die uitzonderingen tot stand? En zijn talen wel zo verschillend?

3.1 Onderzoeksvraag

Ik richt me in dit eindwerkstuk op eventuele generalisaties die opgesteld kunnen worden aan de hand van een contrastieve analyse. Hiernaast doe ik een casus-studie naar Nederlandse riviernamen. De onderzoeksvraag betreffende de contrastieve analyse luidt:

OV: Kunnen er (crosslinguïstische) generalisaties worden opgesteld omtrent het wel/niet voorkomen van het definitief lidwoord bij verschillende subklassen eigennamen?

De vraag die ik wil beantwoorden aan de hand van de casus-studie luidt:

OV: Op basis waarvan wordt het definitief lidwoord bij kale eigennamen als ‘de Rijn’ bepaald?

3.2 Hypothesen

De restricties op het wel/niet voorkomen van een definitief lidwoord lijken bepaald te worden per subklasse, maar deze restricties lijken niet crosslinguïstisch te zijn. Er is nog niet eerder een dergelijke contrastieve analyse gedaan, waarbij eigennamen in verschillende talen per subklasse naast elkaar gelegd worden. Dit maakt het opstellen van concrete hypothesen lastig. Ik hoop generalisaties te kunnen doen, crosslinguïstisch dan wel intern. Ook hoop ik, waar mogelijk, verklaringen te kunnen geven voor individuele uitzonderingen binnen subklassen.

Los van de analyse van subklassen van eigennamen, verwacht ik op basis van Matushansky (2006) dat restrictief gemodificeerde eigennamen in alle vier de talen (Nederlands, Duits, Frans en Italiaans) een definitief lidwoord krijgen. Deze uitkomst zou haar m-merger theorie ondersteunen.

Het consistent voorkomen van het definitief lidwoord *de* bij riviernamen zou kunnen wijzen op de aanwezigheid van een *silent noun*. Het lidwoord wordt bij andere waternamen geselecteerd door het aanwezige zelfstandig naamwoord: het definitief lidwoord komt overeen met zijn geslacht (‘het IJsselmeer’ – ‘het meer’, ‘de Noordzee’ – ‘de zee’). Het is mogelijk dat het definitief lidwoord *de* erop wijst dat het zelfstandig naamwoord *rivier* deel heeft uitgemaakt van de naamwoordgroep. De mogelijke aanwezigheid van silent nouns (Kayne 2005) in eigennamen, werd door Matushansky al snel afgewezen. Ik geloof echter dat de theorie meer aandacht verdient. Als het lidwoord niet bepaald wordt door een silent noun, zou deze geselecteerd kunnen worden door de eigennaam zelf. Een laatste verklaring zou zijn dat de keuze van het lidwoord puur willekeurig is. Deze uitkomst zou niet de voorkeur hebben, maar moet niet uitgesloten worden.

4 Analyseonderzoek

Eigennamen kunnen opgedeeld worden in subklassen, waarvan ik de grootsten behandel in de contrastieve analyse. De gebruikte subklassen zijn overgenomen uit de Algemene Spraakkunst (Geerts et al. 1984: 120-123). Deze zijn opgesteld op basis van het Nederlands, maar zijn in andere talen even goed toepasbaar. Naast deze subklassen neem ik gemodificeerde en meervoudige eigennamen mee in de analyse. De m-merger theorie van Matushansky (2006) voorspelt dat restrictief gemodificeerde eigennamen in iedere taal een definitief lidwoord vereisen. Hierbij voorspellen Geerts et al. (1984: 37) dat ook meervoudige eigennamen niet zonder lidwoord voorkomen.

Ik zal voor iedere subklasse aangeven of eigennamen doorgaans met of zonder definitief lidwoord voorkomen. Hierbij wordt uitgegaan van de situatie waarin de eigennaam in een argumentpositie staat. In de analyse zullen vervolgens meerdere constructies uitgewerkt worden, en verklaringen worden gegeven.

4.1 Contrastieve analyse

In de analyse behandel ik twee Germaanse talen, het Nederlands en het Duits, en twee Romaanse talen, het Frans en het Italiaans. De Nederlandse data zijn afkomstig van Geerts et al. (1984). De Duitse data zijn verworven met behulp van de Van Dale grammatica Duits (Maes & Sweep 2013) en het artikel van Gallmann (1997). De Franse data zijn afkomstig van de website van Universiteit Leuven (z.d.), en gecontroleerd door een student Frans van de Universiteit Utrecht. De Italiaanse data zijn afkomstig van verschillende werken van Longobardi (1991, 1994, 1996) en Van Leeuwen's syllabus Italiaanse grammatica (2006).

4.1.1 Subklassen in contrast

Het voorkomen van het definitief lidwoord per subklasse is weergegeven in bijlage 1. Een + impliceert dat het definitief lidwoord verplicht voorkomt, waar een – staat voor verplichte afwezigheid hiervan. Subklassen die de aanwezigheid van een definitief lidwoord niet op een constante wijze af- of goedkeuren, worden met +- geclassificeerd. Per subklasse en taal zijn enkele voorbeelden gegeven.

4.1.2 Generalisaties

Er zullen aan de hand van de contrastieve analyse enkele crosslinguïstische generalisaties opgesteld worden. Ook worden er verklaringen gezocht voor individuele uitzonderingen.

4.1.2.1 Crosslinguïstisch

Het definitief lidwoord komt niet voor bij persoonsnamen. Dit geldt echter alleen voor de schrijftaal. In spreektaal komt het definitief lidwoord wel voor, zowel in het Nederlands, Duits, Italiaans als Frans. In het Duits worden definitieve lidwoorden bij eigennamen ook gevonden in administratieve taal: de taal die gebruikt wordt voor bestuurlijke toepassingen (Fagan 2009: 250).

33)	Die Inge hat mich verlassen
Inge heeft mij verlaten	Duits (spreektaal)
34)	Wo bleibt denn der Peter?
Waar blijft Peter?	
35)	Die Frau Schmidt
Mevrouw Schmidt	Duits (administratief)

Ook in het Italiaans komt het definitief lidwoord bij persoonsnamen voor in de omgangstaal.

36)	Carla è malata
Carla is ziek	Italiaans
37)	(La) Marina non c'è
Marina is er niet	

Het definitief lidwoord is in spreektaal niet verplicht, maar wordt soms wel, en soms niet gebruikt. Een verklaring hiervoor vinden we in de semantiek. Met aanwezigheid van het definitief lidwoord, wordt de eigennaam benadrukt. Dit lijkt een crosslinguïstisch gegeven: ook in het Frans blijkt het lidwoord invloed te hebben op de betekenis. Universiteit Leuven (z.d.) stelt: “Pour les noms de personne au singulier, l’emploi de l’article défini provoque un effet de familiarité, peu négatif ou péjoratif.”. Wanneer een enkelvoudige naam met een definitief lidwoord voorkomt, ontstaat een effect van familiariteit. De eigennaam wordt gespecificeerd.

In alle vier de talen komen namen van steden zonder lidwoord voor. Er duiken enkele, individuele uitzonderingen op.

38)	a. Amsterdam is een grote stad
b. Den Haag ligt in het westen	
39)	a. Rom und Florenz sind Städte in Italien

Rome en Florence zijn steden in Italië.

b. Pfäffikon liegt an einem See

Pfäffikon ligt aan zee | Duits |
| 40) | a. Roma è bella
Rome is mooi
b. L’Aia è bella
Den Haag is mooi | Italiaans |
| 41) | a. Paris est une grande ville
Parijs is een grote stad
b. La Rochelle est une ville en France
La Rochelle is een stad in Frankrijk | Frans |

De eigennaam ‘Den Haag’ lijkt een (verouderd) definitief lidwoord, *den*, bij zich te dragen. De eigennaam wordt in het Italiaans vertaald als ‘l’Aia’. Ook in het Franse ‘la Rochelle’ is een definitief lidwoord aanwezig. Deze uitzonderingen kunnen buiten de generalisatie om verklaard worden. Het lijkt erop dat het definitief lidwoord in deze gevallen deel uitmaakt (of is gaan maken) van de eigennaam. Zo wordt *Den* in ‘Den Haag’ met een hoofdletter geschreven, en wanneer we de eigennaam modificeren, krijgt deze een ‘tweede’ lidwoord: “Het mooie Den Haag...”. Dit wijst erop dat *Den* hier geen losstaand definitief lidwoord betreft. Het definitief lidwoord in ‘La Rochelle’ in het Nederlands niet vertaald naar ‘Rochelle’ of ‘de Rochelle’. Wij verwijzen naar de stad als ‘La Rochelle’. Ook dit wijst erop dat het lidwoord deel uitmaakt van de eigennaam.

bestaat er geen regel, en is de aan-/afwezigheid van een definitief lidwoord eigennaam-specifiek, in plaats van vastgesteld per subklasse? Een mogelijke verklaring voor de uitzonderingen zou zijn dat de Duitse landnamen met een definitief lidwoord een gemeenschappelijke eigenschap hebben, die de aanwezigheid van het lidwoord aanspoort. In Nederland bestaat soms twijfel aangaande het wel/niet gebruiken van een lidwoord voor de landnaam Oekraïne. Oorspronkelijk betrof de naam *Oekraïne* een staat, en werd hiernaar verwezen met het definitief lidwoord: *de Oekraïne* was dus de standaard. Toen het hiernaast de naam van het onafhankelijke land werd, verdween het definitief lidwoord (Onze Taal z.d.). Zou hetzelfde het geval kunnen zijn bij de Duitse landnamen? Het lidwoord zou hier in dit geval niet verdwenen zijn, maar deel uit gaan maken van de eigennaam. Net als het geval blijkt bij steden als ‘Den Haag’ en ‘La Rochelle’.

Als dit het geval is, zouden de Duitse landnamen die een definitief lidwoord bij zich dragen, een dergelijk kenmerk moeten delen dat het lidwoord zou verklaren. Ik heb de volgende Duitse landnamen, die verplicht voorkomen met een definitief lidwoord, gevonden:

- 44) die Schweiz, die Slowakei, die Ukraine, die Türkei, die Herzegowina, die Niederlande, das Vereinigte Königreich, die Elfenbeinküste

De aanwezigheid van het definitief lidwoord in ‘das Vereinigte Königreich’ en ‘die Elfenbeinküste’ is te verklaren: beide eigennamen gaan gepaard met een zelfstandig naamwoord, respectievelijk ‘Königreich’ (koninkrijk) en ‘küste’ (kust). Deze zelfstandige naamwoorden kunnen gezien worden als hoofd van de naamwoordgroep, en verklaren zo de aanwezigheid van het lidwoord. Ook het definitief lidwoord in ‘die Niederlande’ kent een verklaring: ‘Niederlande’ is een meervoudige eigennaam. Meervoudige eigennamen zouden altijd gepaard gaan met een definitief lidwoord (Geerts et al. 1984: 37).

De vraag is of de rest van de landen (Zwitserland, Slowakije, Turkije en Herzegovina) vergelijkbaar zijn met Oekraïne, in dat eerder naar hen werd verwezen met definitief lidwoord. Als dit het geval is, zou dit de reden kunnen zijn dat zij uitzonderingen vormen op de regel.

Voor Slowakije (‘die Slowakei’), is dit het geval. Dit land is een republiek, ooit ‘de Slowaakse Republiek’ genoemd. Pas toen het zelfstandig werd, kreeg het de naam ‘Slowakije’. Hetzelfde geldt voor Zwitserland (‘die Schweiz’): ook een republiek, die officieel de Zwitserse Confederatie wordt genoemd. Ook Turkije (‘die Türkei’) heet officieel de Republiek Turkije. Over Herzegovina kan ik geen vergelijkbare informatie vinden, echter komt deze landnaam wel voor met het definitief lidwoord. Zelfs in het Engels, een taal waarin landnamen normaal gesproken geen definitief lidwoord krijgen, wordt deze soms wel gebruikt bij Herzegovina. Zo bestaat er een boek met de titel ‘Through Bosnia and the Herzegovina on Foot...’. Het voorkomen van het lidwoord bij dit land, in een taal waarin dit niet de standaard is, doet vermoeden dat ook hier iets aan de hand is.

Ik heb niet de gegevens om deze theorie hard te maken, maar ik denk dat het een interessant punt van aandacht is. Als het voorkomen van het definitief lidwoord bij deze paar landen op een dergelijke manier verklaard kan worden, zou er een generalisatie opgesteld kunnen worden wat betreft de subklasse van landnamen. Hiermee zouden Germaanse talen, volgens deze analyse, verschillen van Romaanse talen. In Germaanse talen zou oorspronkelijk geen definitief lidwoord bij landnamen gebruikt worden, maar in Romaanse talen wel. Hoe dit verschil tussen Germaanse en Romaanse talen tot stand komt, zou stof zijn voor eventueel vervolgonderzoek.

4.1.2.3 *Meervoudige eigennamen*

Het definitief lidwoord is in alle vier de talen verplicht bij meervoudige eigennamen. Eigennamen lijken hun ‘eigenaam’-eigenschap te verliezen wanneer zij meervoudig worden. De theorie van Geerts et al. (1984: 37) lijkt door deze analyse ondersteund te worden. Meervoudige eigennamen zouden gezien kunnen worden als soort-/verzamelnamen: er wordt niet meer verwezen naar één specifieke entiteit. De aanwezigheid van het definitief lidwoord kan in deze zin niet gezien worden als crosslinguïstisch kenmerk van een bepaald type eigennamen.

4.1.2.4 *Gemodificeerde eigennamen*

In iedere taal wordt de aanwezigheid van een definitief lidwoord verplicht bij modificatie. Zo wordt in de (formele) Duitse taal geen lidwoord gebruikt voor persoonsnamen, behalve als deze voorafgegaan wordt door een adjectief (Fagan 2009: 250).

45)	Hans ist ein braver Junge
Hans is een goede jongen	Duits
46)	Der kleine Karl
De kleine Karl	

Zoals gezegd wordt dit verschijnsel met m-merger verklaard. Bij restrictief gemodificeerde eigennamen staat er een element tussen lidwoord en naamwoord in, waardoor het samenvoegen van de twee syntactische hoofden wordt geblokkeerd. Er kan geen m-merger plaatsvinden, en het definitief lidwoord kan niet dropen.

Omdat het voorkomen van een definitief lidwoord bij restrictieve modificatie een (tot nog toe) crosslinguïstisch fenomeen is, lijkt de theorie van Matushansky (2006) een streepje voor te hebben op deze van Longobardi. Longobardi (1991, 1994, 1996) verklaart de aanwezigheid van het definitief lidwoord bij gemodificeerde eigennamen niet. Ook lijkt het probleem van de existentiële lezing met de theorie van m-merger opgelost te zijn: eigennamen staan niet op dezelfde syntactische positie als kale zelfstandige naamwoorden. Zij zouden samenvoegen met de D-positie, en zelfstandige naamwoorden niet.

4.2 Casus-studie: Nederlandse riviernamen

Nederlandse waternamen komen altijd met een definitief lidwoord voor: ‘het IJsselmeer’, ‘de Noordzee’, ‘de Rijn’. Opvallend is dat riviernamen altijd voorkomen met het lidwoord *de*, en nooit het lidwoord *het*. Ook namen van beken komen consistent voor met *de* als definitief lidwoord: ‘de Oeter’, ‘de Itter’, ‘de As’ (Segers 1986). Het niet voorkomen van *het* bij Nederlandse namen van rivieren en beken vraagt om een verklaring.

Het definitief lidwoord in andere de waternamen, ‘het IJsselmeer’ en ‘de Noordzee’ lijkt geselecteerd te worden door het zelfstandig naamwoord binnen de eigennaam: ‘het meer’ en ‘de zee’. Het grammaticaal geslacht van het lidwoord congrueert met dat van het zelfstandig naamwoord. Riviernamen als ‘de Rijn’, ‘de Maas’ en ‘de Waal’, gaan niet gepaard met een zelfstandig naamwoord: het zijn kale eigennamen. Er valt echter iets voor te zeggen dat het zelfstandig naamwoord ooit wel aanwezig geweest is: ‘de rivier Rijn’, ‘de rivier Maas’. Dit zou een verklaring zijn voor het niet kunnen voorkomen van definitief lidwoord *het* bij Nederlandse riviernamen.

4.2.1 Kayne: Silent nouns

De oorspronkelijke aanwezigheid van een zelfstandig naamwoord kan verklaard worden met de theorie van Kayne. Hij stelt dat er in diverse gevallen sprake kan zijn van silent nouns. Hierbij zou een naamwoord wel aanwezig, maar niet hoorbaar, zijn (voor details, zie Kayne 2005: 241-260). De eigennaam ‘de Rijn’ zou dus een non-overt zelfstandig naamwoord kunnen bevatten: ‘de rivier Rijn’. Dit zelfstandig naamwoord zou het hoofd van de naamwoordgroep zijn, en het definitief lidwoord zou hierom congrueren met zijn geslacht. Matushansky (2006) paste Kayne’s theorie toe op eigennamen, maar verwierp deze vervolgens snel.

“If there is a covert noun there, the gender on the article of that noun (under the assumption that the gender of null nouns is constant). Unfortunately, counterevidence to this view comes from French, where river names require articles but their gender is not consistent.”

47) la Seine, la Marne

48) le Rhone, le Danube, le Rhin

Matushansky (2006)

Het verwerpen van deze theorie op basis van een enkel tegenvoorbeeld lijkt mij niet terecht. De inconsistentie van het geslacht van Franse riviernamen kan namelijk ook op een andere manier verklaard worden. De Franse silent noun die gepaard zou gaan met de eigennaam is in dit geval zelf consistent. Het Frans kent twee termen voor het woord ‘rivier’: ‘le fleuve’ en ‘la rivière’. Het zou kunnen dat sommige rivieren, om wat voor reden dan ook, gepaard gaan met de mannelijke term, en andere rivieren met de vrouwelijke term. Dit zou het voorkomen van zowel *le* als *la* kunnen verklaren.

De eventuele aanwezigheid van silent nouns in kale eigennamen verdient meer aandacht, voordat de theorie verworpen wordt. Om de theorie van silent nouns in eigennamen hard te kunnen maken, of definitief te verwerpen, zal een sterker voorbeeld gevonden moeten worden.

4.2.2 Duitse riviernamen

De aanwezigheid van silent nouns in eigennamen kan definitief verworpen worden met Duitse voorbeelden. Duitse waternamen krijgen, net als Nederlandse waternamen, een definitief lidwoord. Als Duitse riviernamen een silent noun zouden bevatten, zou het definitief het geslacht van dit zelfstandig naamwoord moeten dragen. De Duitse vertaling van ‘de rivier’ is ‘der Fluss’: een mannelijk naamwoord. Omdat het Duits geen vrouwelijke term voor ‘de rivier’ kent, zou de theorie van silent nouns in eigennamen verworpen zijn bij het vinden van riviernamen met het vrouwelijk definitief lidwoord *die*. Deze voorbeelden zijn vrij makkelijk te vinden: het merendeel van Duitse riviernamen krijgt het vrouwelijk lidwoord *die*.³

49) das Mittelmeer, der Bodensee, die Nordsee

50) der Rhein, der Amur, *die Donau, die Elbe, die Lenne*

Er kan dus met zekerheid gezegd worden dat het definitief lidwoord van kale eigennamen niet geselecteerd wordt door een zogenaamde silent noun.

4.2.3 Chomsky: fixed determiners

Voor waternamen lijkt het definitief lidwoord een vereiste. Dit is niet alleen in het Nederlands het geval. Ook in het Duits, Frans en Italiaans gaan waternamen, zonder uitzondering, gepaard met een definitief lidwoord. Het is duidelijk dat dit lidwoord niet afhankelijk is van het ‘soort’ water (rivier, zee, e.d.): sommige Duitse riviernamen krijgen het vrouwelijk lidwoord *die*, anderen het mannelijk lidwoord *der*. Zou de keuze van het lidwoord eigennaam-specifiek kunnen zijn? In dit geval zou gesproken kunnen worden van *fixed determiners* (Chomsky 1965: 108):

“...as in the case of “The Hague,” “The Nile,” with a fixed Determiner that may just as well be taken as part of the Noun itself, rather than as part of a freely and independently selected Determiner system).”

De lidwoorden van eigennamen als ‘de Rijn’ en ‘de Nijl’ zouden, volgens Chomsky, deel uit kunnen maken van de eigennaam. Het zouden geen op zichzelf staande definitieve lidwoorden zijn. Dit zou verklaren waarom zij niet consistent lijken voor te komen. De oorsprong van het specifieke definitief lidwoord dat aan een specifieke eigennaam voorafgaat, zou in dit geval ergens anders gezocht moeten worden.

³ <http://www.uitmuntend.de>

4.2.4 Oorsprong riviernamen

Het definitief lidwoord wordt niet bepaald door congruentie met een silent noun, maar lijkt ook niet op toeval te berusten. Om te ondervinden of er sprake is van fixed determiners (Chomsky 1965) ben ik op zoek gegaan naar de oorsprong van de lidwoorden bij riviernamen. Als het geslacht van het definitief lidwoord niet bepaald wordt door een silent noun, moet deze bepaald worden door de eigennaam zelf. Nu blijkt dat riviernamen een grote geschiedenis kennen, die als verklaring kan dienen.

De meesten riviernamen kennen een lange geschiedenis. Velen kregen hun naam in de tijd dat rivieren, bronnen en beekjes gezien werden als goddelijkheden. Waterbronnen werden door pre-Germaanse, en later ook door Germaanse volken, gepersonifieerd. Belangrijk is hier dat de vrouwelijkheid dan wel mannelijkheid van een rivier, afhing van onder andere: het volk dat de rivier benoemde (pre-Germaanse volken personifieerden de rivieren als mannelijk, waar Germaanse volken water als vrouwelijke goddelijkheid zouden zien), en de eigenschappen van een rivier (lang, wild, etc.). Het geslacht van rivieren is per rivier bepaald, kent verandering door de jaren heen en kan zelfs per volk verschillen. Zo bestaat er nog steeds discussie omtrent het geslacht van bepaalde rivieren, bijvoorbeeld ‘Le Rhône’ (volgens sommigen ‘La Rhône’) (voor details, zie Stringa z.d.).

Belangrijk om te zien is dat het geslacht van rivieren, en hiermee het definitief lidwoord hierbij, niet bepaald wordt door een eventuele silent noun (‘rivier’), maar eigennaam-specifiek is.

Met deze kennis kan verklaard worden waarom alleen het definitief lidwoord *de* aan riviernamen vooraf kan gaan. Hoewel het geslacht een specifieke rivier kan verschillen per volk, zal het geslacht van een riviernaam nooit van mannelijk/vrouwelijk in onzijdig veranderen. *Het* is een onzijdig definitief lidwoord, en zal dus nooit met riviernamen voorkomen. Dit zien we terug in andere talen. Het Duitse onzijdig definitief lidwoord *das* bijvoorbeeld, komt ook nooit voor een riviernaam voor. Het geslacht wordt dus niet bepaald door een silent noun, maar door de riviernaam zelf gedragen.

5 Discussie

5.1 Discussie

De subklassen van eigennamen in het Nederlands, Duits, Frans en Italiaans kennen verrassend veel overeenkomsten wat betreft het voorkomen van het definitief lidwoord. Namen van steden komen crosslinguïstisch zonder lidwoord voor. Individuele uitzonderingen kunnen worden verklaard: het lidwoord maakt in deze gevallen deel uit van de eigennaam. Namen van zowel wateren als gebergten komen crosslinguïstisch met een definitief lidwoord voor. De aanwezigheid van het lidwoord bij waternamen is verklaard, en het is mogelijk dat een dergelijke verklaring voor gebergten opgesteld kan worden. Namen van gebouwen vereisen een lidwoord in alle talen, behalve het Italiaans. De Italiaanse data waren echter onvolledig. Met meer kennis van het Italiaans zou uitgewezen kunnen worden of

deze generalisatie opgesteld kan worden, of niet. Persoonsnamen komen, in spreektaal, in alle vier de talen voor met een definitief lidwoord. Het lidwoord is echter niet verplicht aanwezig, wanneer aanwezig voegt deze iets aan de betekenis toe.

Met betrekking tot landnamen lijkt er een verschil tussen Germaanse en Romaanse talen boven te komen. In zowel het Italiaans als het Frans is het definitief lidwoord hierbij verplicht aanwezig. In het Nederlands en Duits echter niet. De Duitse uitzonderingen lijken verklaard te kunnen worden. De aard van dit verschil zal nader onderzocht moeten worden.

Landnamen vereisen in het Frans en Italiaans een definitief lidwoord, waar dezelfde landnamen in het Nederlands en Duits zonder lidwoord voorkomen. Met dit gegeven kan worden vastgesteld dat het definitief lidwoord bij eigennamen geen invloed heeft op de betekenis van een specifieke eigenaam. Er zou gesproken kunnen worden van een expletief lidwoord, zoals Longobardi (1994) voorstelde. Het voorkomen van een lidwoord bij persoonsnamen, in spreektaal, brengt wel een betekenisverandering met zich mee.

5.2 Vervolgonderzoek

Als voor iedere subklasse van eigennamen een standaard zou bestaan, zou dit betekenen dat ieder voorkomen dat hiervan afwijkt, binnen deze subklasse gezien kan worden als uitzondering. Dit betreft zowel het wel/niet voorkomen van het definitief lidwoord, als de vorm hiervan. Dit wil zeggen: als de standaard voor Duitse landnamen zou zijn dat het lidwoord hierbij verplicht aanwezig is, zouden landnamen zonder lidwoord uitzonderingen zijn. En als de standaard voor Duitse riviernamen zou zijn dat deze voorkomen met het lidwoord *der*, zouden riviernamen met het lidwoord *die* uitzonderingen zijn, of andersom.

Het wel/niet voorkomen van een definitief lidwoord, en de vorm hiervan, zou gezien kunnen worden als 'regel' van een specifieke subklasse. Uitzonderingen zouden in dit geval apart opgeslagen liggen in het lexicon. Om te onderzoeken of dit daadwerkelijk het geval is, zou onderzoek gedaan kunnen worden met kinderen of L2-leerders van een taal. Het onderzoek zou uit moeten wijzen dat kinderen of L2-leerders minder goed scoren op deze uitzonderingen. Het is bekend dat regels voor bijvoorbeeld werkwoordinflectie, in een vroeg stadium overgegeneraliseerd worden (Kuczaj 1977). Dit wil zeggen dat de regel toegepast wordt op een uitzonderingsvorm. Dit levert fouten op als **hij koopte* vs. *hij kocht*. Ook op woordniveau vindt overgeneralisatie plaats. Zo blijkt dat kinderen het definitief lidwoord *de* in een vroeg stadium gebruiken voor *het*-woorden, omdat *de*-woorden meer voorkomen (Cornips & Hulk, 2008).

Op een vergelijkbare manier zou getest kunnen worden of het voorkomen van het lidwoord bij onder andere de Duitse landnamen 'die Schweiz' en 'die Türkei' uitzondering op een regel is. Als kinderen de standaard, in dit geval het niet voorkomen van een lidwoord, zouden overgeneraliseren, zouden zij

fouten als ‘Schweiz’ en ‘Türkei’ kunnen maken. Worden er significant fouten gemaakt, waarbij de standaard van de subklasse (‘landnamen krijgen geen definitief lidwoord’) overgegeneraliseerd wordt, dan zou dit als bewijs kunnen gelden voor het bestaan van een regel. Het niet voorkomen van het definitief lidwoord bij deze enkele landen zou in dit geval simpelweg te wijten kunnen zijn aan het feit dat zij uitzonderingen vormen. Wanneer dergelijke fouten echter niet gemaakt worden, zou dit kunnen wijzen op *fixed determiners* (Chomsky 1965: 108). Het lidwoord zou in dit geval deel uit kunnen maken van de eigennaam.

Dergelijk onderzoek zou verder uitgewerkt moeten worden, maar de opzet biedt mijn inziens zeker mogelijkheden.

6. Conclusie

Hoewel het grammatisch gedrag aangaande eigennamen op het eerste gezicht lijkt te verschillen, komen de door mij geanalyseerde talen erg overeen. Er lijkt voor subklassen een standaard te bestaan: of ze komen voor met, of ze komen voor zonder definitief lidwoord. Individuele uitzonderingen lijken tot nog toe verklaard te kunnen worden, hoewel dit meer onderzoek vergt.

Het definitief lidwoord van kale riviernamen als ‘de Rijn’ en ‘de Maas’ wordt niet geselecteerd door een zogenoemd silent noun. Het lidwoord vindt zijn oorsprong in de geschiedenis en etymologie. Het voorkomen van zowel mannelijke als vrouwelijke lidwoorden is gegrond, en geen willekeur. Hiermee wordt het niet voorkomen het onzijdige lidwoord *het* bij Nederlandse riviernamen verklaard.

Literatuur

- Broekhuis, H., & Keizer, E. (2012). *Syntax of Dutch: nouns and noun phrases*. Amsterdam University Press.
- Carlson, G., & Sussman, R. (2005). Seemingly indefinite definites. *Linguistic evidence: Empirical, theoretical, and computational perspectives*, 85, 71-85.
- Cheng, L. L. S. (2009). Wh-in-situ, from the 1980s to Now. *Language and Linguistics Compass*, 3(3), 767-791.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Mass.: M.I.T. Press.
- Chomsky, N. (2014). *Aspects of the Theory of Syntax* (Vol. 11). MIT press.
- Cornips, L., & Hulk, A. (2008). Factors of success and failure in the acquisition of grammatical gender in Dutch. *Second Language Research*, 24(3), 267-295.
- Fagan, S. M. (2009). *German: A linguistic introduction*. Cambridge University Press.
- Gallmann, P. (1997). Zur Morphosyntax der Eigennamen im Deutschen. *Lexikalische Kategorien und Merkmale*, 72-84.
- Geerts, G., Haeseryn, W., De Rooij, J., & van der Toorn, M. (1984). *Algemene Nederlandse Spraakkunst*.

- Giorgi, A., & Longobardi, G. (1991). *The syntax of noun phrases: Configuration, parameters and empty categories*. Cambridge University Press.
- Kayne, R. S. (2005). *Movement and silence*. 241-260. Oxford University Press.
- Kuczaj, S. A. (1977). The acquisition of regular and irregular past tense forms. *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior*, 16(5), 589-600.
- Van Langendonck, W. (2007). *Theory and typology of proper names* (Vol. 168). Walter de Gruyter.
- Leeuwen van, A. (2006). *Syllabus Italiaans: grammaticaal overzicht*. Geraadpleegd op 19-1-2017. <http://italiaans.minerva83.nl/syllabus2006.pdf>
- Longobardi, G. (1994). Reference and proper names: A theory of N-movement in syntax and logical form. *Linguistic inquiry*, 609-665.
- Longobardi, G. (1996). *The Syntax of N-raising: A Minimalist Theory*. Research Institute for Language and Speech. Utrecht University.
- Maes, K., & Sweep, J. (2013). *Van Dale grammatica Duits: glashelder overzicht op elk taalniveau*. Van Dale.
- Matushansky, O. (2006). Why Rose is the Rose: On the use of definite articles in proper names. *Empirical issues in syntax and semantics*, 6, 285-307.
- Onze Taal (z.d.). *Oekraïne / de Oekraïne*. Geraadpleegd op: 20-1-2017. <https://onzetaal.nl/taaladvies/oekraïne-de-oekraïne>
- Segers, J. (1986). *Watervallen in de Oetervallei, met name te Neeroeteren* (Mededelingen van de Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde, Nr. 38). Hasselt. Verkregen via DBNL.
- Stringa V. (z.d.). *Voorzetsels en lidwoorden voor landen, streken, steden en rivieren*. Geraadpleegd op: 20-1-2017. <http://www.viviennestringa.com/pages/nouvelles-pages/landennamen-strekenamen-met-lidwoord-en-voorzetsels-articles-des-pays-regions-grammatica-frans-leren.html>
- Stvan, L. S. (1998). *The semantics and pragmatics of bare singular noun phrases* (Doctoral dissertation, Northwestern University).
- Universiteit Leuven. (z.d.) *Article défini + nom propre*. Geraadpleegd op 19-1-2017. <https://www.ling.arts.kuleuven.be/alfagram/Determinants/Saisies/Externe/Definis/fnomprop.htm>

Bijlage 1

Subklassen in contrast

	Nederlands	Duits	Italiaans	Frans
Persoonsnamen	+- 'Jan koopt een boek' 'Ik heb die Jan gister nog gezien'	+- 'Julia kauft ein Buch' 'Mira ist meine Schwester'	+- '(Il) Giani mi ha telefonato'	+- 'John achète un livre' 'Tiens, voilà la Jeanne'
Namen van werelddelen, naties, provincies, deelstaten	- 'Spanje is een mooi land'	+- 'Afrika ist im Süden' 'Der Schweiz ist ein schönes Land' 'Die Türkei...'	+ 'L'Europa' 'La Germania....'	+ 'La France...' 'Le Japon...' 'L'Utah...'
Namen van steden	--+ 'Amsterdam is een grote stad' 'Utrecht ligt erg centraal' 'Den Haag ligt in het westen' 'Den Bosch ligt in Brabant'	- 'Rom und Florenz sind Städte in Italien' 'Pfäffikon liegt an einem See'	+- 'Roma è bella' Rome is mooi 'L'Aia è bella' (Den Haag is mooi)	+- 'Paris est une grande ville' 'Marseille est une ville en France' 'La Rochelle est une petit ville'
Namen van bergen, gebergten en bossen	+ 'Het Zwarte Woud' 'De Biesbosch'	+ 'Der Schwarzwald' 'Das Jura'	+ 'La Foresta Nera' 'Il Monte Everest'	+ 'Le Jura' 'La Corse' 'Le Massif Central'
Waternamen (rivieren, zeeën, etc.)	+ 'Het IJsselmeer is groot' 'De Rijn is een lange rivier'	+ 'Das Mittelmeer ist groß' 'Der Rhein fließt zum größten Teil durch Deutschland'	+ 'Il Lago di Garda' (het Gardameer) 'Il Tevere' (de Tiber)	+ 'La Loire' 'La Manche' 'L'océan Atlantique'
Namen van gebouwen, monumenten, pleinen, parken, etc.	+ 'De Eiffeltoren staat in Parijs' 'Het Louvre staat in Parijs'	+ Der Eiffelturm ist in Paris' 'Die Thomaskirche befindet sich in Leipzig'	- 'Abito in piazza Dante' Ik woon op de Piazza (plein) Dante	+ 'Le Louvre' 'L'Arc de Triomphe' 'Le Centre Pompidou'
Meervoudige eigennamen	+	+	?	+ 'Les Duponts étaient present...'

	'De Vermeulens komen ook naar de barbecue'	'Die Herkenhoffs waren auch auf dem Grill'		(De Duponts zijn aanwezig)
Gemodificeerde eigennamen	+ 'De blonde Anna...'	+ 'Die schwarzäugige Anna...'	+ 'La bella Anna era li' (De mooie Anna was er ook)	+ 'La belle Anna...'